

Securitatea și sănătatea în microîntreprinderile și întreprinderile mici din UE: de la politică la practică

Observatorul european al riscurilor
Rezumat

Autori

Peter Hasle și Bjarke Refslund, Producție durabilă, Departamentul de materiale și producție, Universitatea Aalborg din Copenhaga; Ann-Beth Antonsson, Institutul suedez de cercetare în domeniul mediului (IVL); Monique Ramioul, Institutul de cercetare pentru muncă și societate, Universitatea Catolică din Leuven (HIVA-KU Leuven); și David Walters, Centrul de cercetare pentru protecția mediului din Cardiff (CWERC) al Universității din Cardiff.

Mulțumiri:

Prezentul raport a fost redactat pe baza cercetărilor efectuate de partenerii din cadrul Grupului de cercetare al proiectului SESAME și a contribuțiilor din partea acestora: Laurianne Terlinden, Institutul de cercetare pentru muncă și societate, Universitatea Catolică din Leuven (HIVA-KU Leuven); Carsten Brück și Claudia Oldenburg, Kooperationsstelle Hamburg IFE (KOOP), Emma Wadsworth, Centrul de cercetare pentru protecția mediului din Cardiff (CWERC) al Universității din Cardiff; Marina Jarvis, Karin Reinhold și Charles Woolfson, Școala de Economie și Administrarea Afacerilor din Tallinn, Universitatea Tehnologică din Tallin (TTU); Raluca Stepa, Institutul Național de Cercetare - Dezvoltare pentru Protecția Muncii (INCDPM); Guido J. L. Micheli și Enrico Cagno, Politecnico di Milano (POLIMI); și Sandrine Caroly și Déborah Gaudin, Université Grenoble Alpes.

În plus, ne exprimăm recunoștința față de membrii consiliului consultativ internațional al proiectului, Ellen MacEachen, Joan Eakin, Michael Quinlan și Jukka Takala, pentru observațiile deosebit de utile și pertinente privind acest raport. De asemenea, mulțumim personalului EU-OSHA și reprezentanților punctelor focale pentru observațiile atente.

Management de proiect: Malgorzata Milczarek și Boglarka Bola, Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA).

Acest rezumat a fost realizat la cererea Agenției Europene pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA). Conținutul său, inclusiv opiniile și/sau concluziile exprimate, aparțin exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat opiniile EU-OSHA.

**Europe Direct este un serviciu care vă ajută să găsiți răspunsuri
la întrebările pe care le aveți despre Uniunea Europeană**

**Număr unic gratuit (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Unii operatori de telefonie mobilă nu permit accesul la numerele 00 800 sau taxează aceste apeluri.

Mai multe informații despre Uniunea Europeană sunt disponibile pe internet (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2017

© Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă, 2017

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei.

Vă rugăm să rețineți că aceasta este o traducere a documentului original din limba engleză.

Cuvânt înainte

Microîntreprinderile și întreprinderile mici (MIM) constituie coloana vertebrală a economiei Uniunii Europene și sunt considerate o forță motrice esențială pentru creșterea economică, inovare, ocuparea forței de muncă și integrarea socială. Aproximativ jumătate din forța de muncă europeană este angajată în MIM-uri, iar gestionarea eficace a securității și sănătății în muncă (SSM) în cadrul MIM-urilor este esențială pentru a asigura atât bunăstarea lucrătorilor, cât și supraviețuirea economică pe termen lung a acestor întreprinderi. Cu toate acestea, statisticile și studiile arată că securitatea și sănătatea unui număr mare de lucrători din cadrul MIM-urilor nu sunt suficient protejate și că asigurarea unei bune gestionări a SSM în MIM-uri rămâne o provocare majoră. Această problemă este recunoscută în Cadrul strategic al UE privind sănătatea și siguranța la locul de muncă 2014-2020, adoptat de Comisia Europeană, care identifică capacitatea sporită a MIM-urilor de a pune în aplicare măsuri efective și eficiente de prevenire a riscurilor ca fiind unul dintre obiectivele strategice esențiale privind securitatea și sănătatea în muncă.

Pentru a elimina lacunele care există la nivelul cerințelor în materie de SSM și practicilor de la locul de muncă, EU-OSHA a lansat un proiect amplu cu durata de trei ani (2014-2017), având ca obiectiv general identificarea factorilor-cheie de succes în termeni de politici, strategii și soluții practice pentru îmbunătățirea SSM în MIM-urile din Europa. Proiectul, încredințat unui grup de cercetători care constituie consorțiul „SESAME” (Safe Small and Micro Enterprises – Întreprinderi mici și microîntreprinderi sigure), are trei obiective principale. Acesta va oferi sprijin bazat pe dovezi pentru recomandările de politică, contribuind la dezbaterile actuale despre reglementarea SSM în Europa în ceea ce privește întreprinderile mici. În plus, acesta va identifica bunele practici de la locul de muncă care să asigure buna gestionare a SSM și va facilita dezvoltarea în continuare a instrumentelor practice existente sau elaborarea unor noi instrumente, inclusiv a instrumentului interactiv online de evaluare a riscurilor (OiRA). În cele din urmă, constatările vor constitui o sursă de informații pentru viitoarele activități de cercetare menite să sporească cunoștințele privind factorii determinanți ai bunelor practici privind SSM din cadrul MIM-urilor care își desfășoară activitatea în economii în evoluție rapidă.

Prezentul raport prezintă constatările din cea de-a treia etapă a proiectului, care a identificat exemple de bune practici. Cercetarea a implicat autoritățile din domeniul SSM, partenerii sociali și experții în materie de SSM pentru a identifica elementele-cheie ale succesului politicilor, strategiilor și intervențiilor la locul de muncă. Pornind de la etapele anterioare ale proiectului, care au evaluat cele mai noi cunoștințe în materie de SSM din MIM-uri și au analizat mai în profunzime situația MIM-urilor pentru a înțelege, din perspectiva angajatorilor și a lucrătorilor, problemele și preocupările legate de SSM la locul de muncă, prezentul raport prezintă soluții eficiente, dar identifică și lacune importante în ceea ce privește sprijinul existent oferit MIM-urilor. Aceste provocări vor fi abordate în continuare în etapa finală a proiectului, care are scopul de a sprijini recomandările de politică și de a descrie bunele practici pentru a facilita îmbunătățirea SSM în cele mai vulnerabile MIM-uri. Aceste rezultate vor fi publicate și diseminate de EU-OSHA în 2018.

Christa Sedlatschek

Directoare

Rezumat

Acest rezumat prezintă constatările unui proiect de cercetare care analizează politicile, strategiile, metodele și instrumentele utilizate de intermediari, autorități și instituții din domeniul securității și sănătății în muncă (SSM) pentru a intra în contact și a sprijini microîntreprinderile și întreprinderile mici (MIM) în gestionarea SSM, ca parte a proiectului mai amplu dedicat întreprinderilor mici și microîntreprinderilor sigure (SESAME - Safe Small and Micro Enterprises).

Astfel cum s-a constatat în etapele anterioare ale proiectului SESAME, contextul instituțional, socioeconomic și de reglementare are un impact puternic asupra SSM în MIM-uri. Multe MIM-uri se confruntă cu provocări contextuale majore, cum ar fi presiunea concurențială, concurența la nivelul prețurilor și fragmentarea tot mai accentuată a producției, cu toate că acești factori variază în mod considerabil în rândul MIM-urilor. În plus, multe MIM-uri sunt adesea supuse la presiuni din cauza poziției slabe pe care o dețin în lanțul de aprovizionare. Aceste presiuni corespund unui model de afaceri vulnerabil pentru multe dintre MIM-uri, care dispun de o marjă decizională limitată și de puține resurse economice și administrative care ar putea fi dedicate altor aspecte decât supraviețuirii întreprinderii. Adesea, aceste vulnerabilități în materie de afaceri plasează și lucrătorii în poziții vulnerabile, prin forme de muncă atipice, niveluri scăzute de formare la locul de muncă și condiții de muncă precare.

Factorii contextuali, împreună cu puținele resurse alocate unor aspecte precum SSM în MIM-uri, duc la o abordare reactivă a SSM de către o proporție semnificativă de MIM-uri, acestea implicându-se doar rareori în inițiative proactive în materie de SSM și reacționând, în principal, doar în cazuri de inspecții, accidente sau accidente potențiale, ori la cererile angajaților sau clienților. Solicitățile externe de luare de măsuri pot determina măsuri preventive pentru îmbunătățirea anumitor factori de SSM, deși acestea tind să se concentreze în principal asupra problemelor de siguranță și rareori asupra celor de sănătate. MIM-urile sunt adesea întreprinderi care se luptă să supraviețuiască, care arată un interes scăzut pentru SSM și care adesea nu sunt acoperite de politicile mai generale în materie de SSM sau nu au contact cu intermediarii. Cu toate acestea, chiar și cele mai interesate MIM-uri par, în general, greu accesibile, în special în ceea ce privește informațiile generale în domeniul SSM.

Constatările cercetării

Studiul a constatat în două sarcini de cercetare separate. Sarcina 1 a identificat exemple bune de măsuri în materie de SSM care vizează MIM-urile. Pe baza literaturii de specialitate disponibile, a interviurilor cu părțile interesate și a informațiilor privind diseminarea, precum și prin utilizarea bunelor exemple și a informațiilor provenite de la MIM-uri, au fost selectate 44 de exemple, descrise în detaliu și analizate pentru a se identifica factori-cheie de succes. Sarcina 2 a constatat în ateliere pe tema dialogului (desfășurate în șase dintre țările participante) și în grupuri tematice și/sau interviuri (în trei țări). În cadrul atelierelor pe tema dialogului și al interviurilor, intermediarii naționali relevanți pentru cadrul SSM din MIM-uri, au discutat despre abordarea SSM și au identificat obstacolele în calea SSM și factorii de dezvoltare a SSM în MIM-uri, împărtășind opinii și experiențe bazate pe interacțiunea lor zilnică cu MIM-urile. Atelierele au inclus patru tipuri diferite de intermediari, inclusiv reprezentanți ai angajatorilor și ai salariaților, autorități de reglementare și consilieri din domeniul SSM. Constatările din prezentul raport se bazează pe descrierile bunelor exemple și pe datele colectate în cadrul atelierelor și al interviurilor. Raportul se întemeiază, de asemenea, pe literatura de specialitate relevantă din domeniul cercetării.

Proiectul evidențiază o gamă largă de bune exemple care arată că SSM pot fi abordate și îmbunătățite în MIM-uri. Acest lucru poate fi realizat prin interacțiunea directă cu intermediarii, dar și prin alte mijloace, cum ar fi stimulentele economice și cerințele privind lanțul de aprovizionare. Intermediarii pot avea roluri diferite în ceea ce privește SSM, cum ar fi diseminarea informațiilor privind SSM, traducerea regulamentului privind SSM, consilierea MIM-urilor cu privire la aspecte legate de SSM și sprijinirea evoluțiilor în materie de SSM în MIM-uri. MIM-urile constituie un grup foarte divers și eterogen chiar și în cadrul sectoarelor individuale și cu atât mai mult la nivelul tuturor sectoarelor, regiunilor și țărilor. Prin urmare, nu există nicio soluție universală simplă care să răspundă provocărilor în materie de SSM cu care se confruntă acest grup, ci există o nevoie vitală, dar dificil de realizat, de adaptare a politicilor, programelor, instrumentelor și inițiativelor la nevoile specifice ale MIM-urilor. Această adaptare a politicilor și a inițiativelor se aplică de la nivel național la nivel sectorial sau subsectorial și, în multe

cazuri, chiar la nivelul unor procese de lucru specifice din cadrul unei întreprinderi. Partenerii sociali la nivel de sector joacă un rol esențial în elaborarea adaptărilor specifice fiecărui sector.

Bunele exemple prezentate în raport utilizează diferite mecanisme pentru a sprijini îmbunătățirea SSM în MIM-uri. Acestea includ măsuri pentru creșterea gradului de sensibilizare cu privire la riscurile în materie de SSM și a motivației de a îmbunătăți SSM la locul de muncă; oferirea de sprijin din partea intermediarilor din domeniul SSM și din afara acestuia; punerea la dispoziție a unor instrumente practice care să faciliteze identificarea și controlul riscurilor; cursuri de formare pentru îmbunătățirea cunoștințelor în materie de SSM; și oferirea de sprijin economic pentru a facilita aplicarea anumitor îmbunătățiri în domeniul SSM la locul de muncă. Unele exemple bune iau forma unor programe orchestrate care combină și coordonează eforturile diferiților intermediari și îmbină presiunea de reglementare cu informațiile și stimulentele pentru a iniția îmbunătățiri în domeniul SSM în cadrul MIM-urilor. Majoritatea exemplelor bune se bazează pe participarea voluntară. Exemplele și inițiativele voluntare au un impact pozitiv asupra SSM în MIM-urile implicate; totuși, un mare neajuns al acestor programe voluntare este că nu reușesc să includă o proporție semnificativă a MIM-urilor care sunt reactive și că încearcă să evite cooperarea activă cu instituțiile din domeniul SSM.

În urma abordării reactive, MIM-urile caută adesea soluții simple și direct aplicabile la problemele privind SSM existente. În plus, acestea preferă contactul direct personalizat pentru a discuta posibile soluții la problemele privind SSM, astfel încât intermediarii la care au acces MIM-urile și care sunt în măsură să ofere pe loc sprijin pentru soluționarea problemelor cu care se confruntă sunt foarte apreciați de MIM-uri. Intermediarii pot, de asemenea, să ajute MIM-urile să transpună mai multe cerințe tehnice de reglementare în practicile de zi cu zi. Soluțiile privind SSM sunt mai ușor de integrat dacă sunt aliniate la practicile de lucru zilnice ale MIM-urilor și, prin urmare, sunt mai susceptibile de a genera efecte pozitive pentru acestea. Astfel, intermediarii pot contribui la realizarea de îmbunătățiri importante în domeniul SSM în cadrul MIM-urilor pe mai multe planuri.

Toate cele patru tipuri de intermediari, și anume, reprezentanții angajatorilor și ai salariaților, autoritățile de reglementare și consilierii din domeniul SSM — împreună cu alți intermediari precum furnizorii și, în special, societățile de asigurare care dețin o poziție importantă în sistemul SSM din mai multe țări — pot avea un impact pozitiv asupra evoluțiilor în materie de SSM în MIM-uri prin influențarea, controlarea și sprijinirea întreprinderilor prin contactul personal, direct și chiar frecvent cu acestea, în special pentru oferirea de sfaturi concrete MIM-urilor. Impactul diferiților intermediari variază în funcție de contextele naționale, de sectoare și de tipurile de intermediari. Inspectoratele de muncă joacă un rol important în toate țările investigate. În timp ce inspecțiile de conformitate rămân principalul obiectiv, inspectoratele de muncă oferă, de asemenea, consiliere și sprijin MIM-urilor, în condițiile în care echilibrul dintre inspecții și sprijin s-a dovedit a fi oarecum ambivalent. Partenerii sociali au un impact puternic în țările cu tradiție îndelungată în ceea ce privește dialogul social național și sectorial, iar influența organizațiilor sindicale și a asociațiilor patronale este adesea profund extinsă la aspectele legate de SSM la nivel local și la locul de muncă. În multe cazuri, MIM-urile au construit relații benefice și bazate pe încredere cu asociațiile patronale și cu alte asociații din sector. Consilierii în domeniul SSM joacă în continuare un rol semnificativ în multe țări, însă calitatea și acoperirea serviciului oferit diferă în mod considerabil și există, de asemenea, diferențe semnificative între consilierea gratuită în materie de SSM și cea bazată pe mecanismele de piață. Având în vedere faptul că cele mai multe MIM-uri dispun de resurse limitate, consilierii în domeniul SSM pot întâmpina dificultăți în ceea ce privește abordarea MIM-urilor dacă acestea din urmă trebuie să plătească pentru serviciul oferit.

Cerințele de reglementare și punerea lor în aplicare s-au dovedit a fi vitale pentru sensibilizarea MIM-urilor. Acesta este în special cazul MIM-urilor care au o abordare reactivă și care se confruntă cu provocări majore în ceea ce privește contextul socioeconomic. Cerințele de reglementare și inspecțiile la locul de muncă asigură un grad minim de atenție din partea MIM-urilor și stabilesc criteriile de referință în materie de SSM nu numai pentru proprietarii-manageri, ci și pentru alți actori, cum ar fi asociațiile patronale, sindicatele și consilierii în domeniul SSM. Includerea inspecțiilor și a cerințelor de reglementare în diferite inițiative privind SSM sporește, de asemenea, impactul acestora, mai ales asupra unei proporții semnificative de MIM-urilor care nu sunt susceptibile de a adopta măsuri în mod voluntar.

MIM-urile sunt puternic integrate în contextul lor socioeconomic și dispun de resurse limitate și, prin urmare, îmbunătățirea SSM în MIM-uri este un proces complex care necesită schimbări organizaționale, procedurale și tehnice în întreprinderi. Asigurarea unui sprijin eficient reprezintă o sarcină dificilă și costisitoare; prin urmare, soluțiile cuprinzătoare pentru SSM în MIM-uri ar trebui abordate din diferite perspective și puse în aplicare prin implicarea diferiților intermediari și actori. Există adesea un efect de sinergie asociat combinării diferitelor politici, activități și programe pentru a obține un impact puternic. Coordonarea sau orchestrarea politicilor la nivelul actorilor poate contribui la obținerea celui mai bun rezultat posibil. Coordonarea eforturilor poate, de asemenea, să depășească unele dintre limitările abordării particulariste din mai multe exemple bune și să orienteze politicile și programele către o abordare mai holistică a îmbunătățirii SSM în MIM-uri.

Există mai multe inițiative care sunt eficiente din perspectiva sensibilizării unei proporții mari din MIM-uri și la un cost redus. Cu toate acestea, bugetele publice prevăzute pentru autoritățile din domeniul SSM și pentru alte programe privind SSM au fost reduse în ultimii ani în multe țări, iar în acest context, ipoteza ca aceste programe să ajungă la cea mai mare parte a MIM-urilor, în special a celor care funcționează sub radarul de reglementare, fără a aloca resurse suplimentare, pare nerealistă. Întrucât se constată că cerințele de reglementare și inițiativele sprijinite de inspecții au un impact puternic asupra standardelor în materie de SSM și asupra gradului de sensibilizare a MIM-urilor, o intensificare a efortului de a pune în aplicare astfel de cerințe și inițiative în MIM-uri ar avea un impact pozitiv. În plus, există o cerință fermă de adaptare a inspecțiilor și a altor activități de reglementare la nevoile MIM-urilor, pentru ca proprietari-manageri ai MIM să nu se înstrăineze de SSM.

Indicatori politici

- Pe fondul provocărilor identificate cu care se confruntă majoritatea MIM-urilor, factorii de decizie și părțile interesate responsabile cu îmbunătățirea SSM în MIM-uri trebuie să acorde o mai mare prioritate MIM-urilor și nevoilor speciale ale acestora, în special prin luarea în considerare a resurselor limitate prevăzute atât pentru inspecții, cât și pentru programele voluntare.
- În general, MIM-urile sunt reactive în ceea ce privește SSM, iar politicile bazate pe cerințe de reglementare sunt, prin urmare, considerate a avea cea mai mare acoperire, având în vedere că multe MIM-uri nu participă nici la programe voluntare, nici la politici.
- Programele, instrumentele și alte inițiative bine concepute pot avea un impact pozitiv asupra SSM în MIM-uri; în special, sprijinul, instrumentele și inițiativele care pot fi integrate în practicile de lucru zilnice și în gestionarea MIM-urilor pot fi prolifice. Impactul poate fi sporit în mod considerabil prin sprijinul provenit din partea unor politici mai ample care vizează MIM-urile și prin alocarea de resurse pentru inspecții și pentru alți intermediari care intră în contact cu MIM-urile.
- Este necesar ca politicile să fie adaptate în mod specific la nevoile, cadrul de afaceri și contextul MIM-urilor. Acest lucru trebuie realizat la nivel de sector, însă adesea sunt necesare acțiuni care vizează niveluri și mai detaliate, cum ar fi subsectoarele și procesele de lucru. Organizațiile tripartite și asociațiile sectoriale pot facilita o astfel de adaptare la nevoile și cerințele MIM-urilor. Acest lucru poate fi facilitat în continuare printr-o colaborare mai strânsă (orchestrare) între diferitele organisme de reglementare guvernamentale, inclusiv agențiile din afara domeniului SSM.
- Diversii intermediari care practică consultările directe cu MIM-urile sunt de cele mai multe ori preferați de acestea. Astfel, intermediarii pot crește acoperirea, eficiența și legitimitatea politicilor în materie de SSM care vizează MIM-urile. Cu toate acestea, consultările directe sunt, de asemenea, costisitoare și, prin urmare, este esențial să se găsească soluții eficiente din punct de vedere al costurilor care să asigure coordonarea între intermediari și să se exploateze posibilitățile de a include diferiți intermediari din afara domeniului SSM, care au adesea un contact extins cu MIM-urile.
- Majoritatea MIM-urilor, astfel cum a fost confirmat de acest studiu și de etapa anterioară a proiectului SESAME, dispun de resurse limitate din punct de vedere economic și administrativ și, prin urmare, este necesară prevederea unor programe privind SSM gratuite sau la costuri reduse pentru a acoperi o proporție mai mare de MIM-uri.

Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA) contribuie la transformarea Europei într-un loc de muncă mai sigur, mai sănătos și mai productiv. Agenția cercetează, elaborează și difuzează informații fiabile, echilibrate și imparțiale privind sănătatea și securitatea și organizează campanii paneuropene de sensibilizare. Înființată de Uniunea Europeană în 1994 și având sediul în Spania, la Bilbao, agenția reunește reprezentanți ai Comisiei Europene, ai guvernelor statelor membre, ai patronatelor și sindicatelor, precum și experți renumiți din toate statele membre ale UE și din afara lor.

Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă

Santiago de Compostela 12, 5th floor
48003 Bilbao, Spania
Tel. +34 944358400
Fax +34 944358401
E-mail: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Publications Office